

De Matthäus – Passion: wat een prachtig stuk muziek! Maar wat een lastig te begrijpen tekst!

Johann Sebastian Bach: 1685-1750

Barok: Retoriek in muziek

- Net als een goed uitgesproken redevoering:
- Opbouw: inleiding – hoofdzaak – slot
- In de juiste stemming brengen:
toonsoort; tempo; ritme.
- Ondersteunend: keuze van de instrumenten
- Afstanden van tonen in de melodie:
grote sprongen $\leftarrow \rightarrow$ kleine afstanden;
- goede samenklank $\leftarrow \rightarrow$ (“schurende” klank)
- consonant dissonant

Vóór 1706

- Cantate BWV 106:

Gottes Zeit ist die allerbeste Zeit

Deel 1: *sinfonia*

2 blokfluiten , 2 viole da gamba

basso continuo (hier: violone en orgel)

<https://www.youtube.com/watch?v=Mc1Ve0TOF4c>

Bach maakt in dit vroege werk al volop gebruik van retorische middelen, zoals in de Barok gebruikelijk.

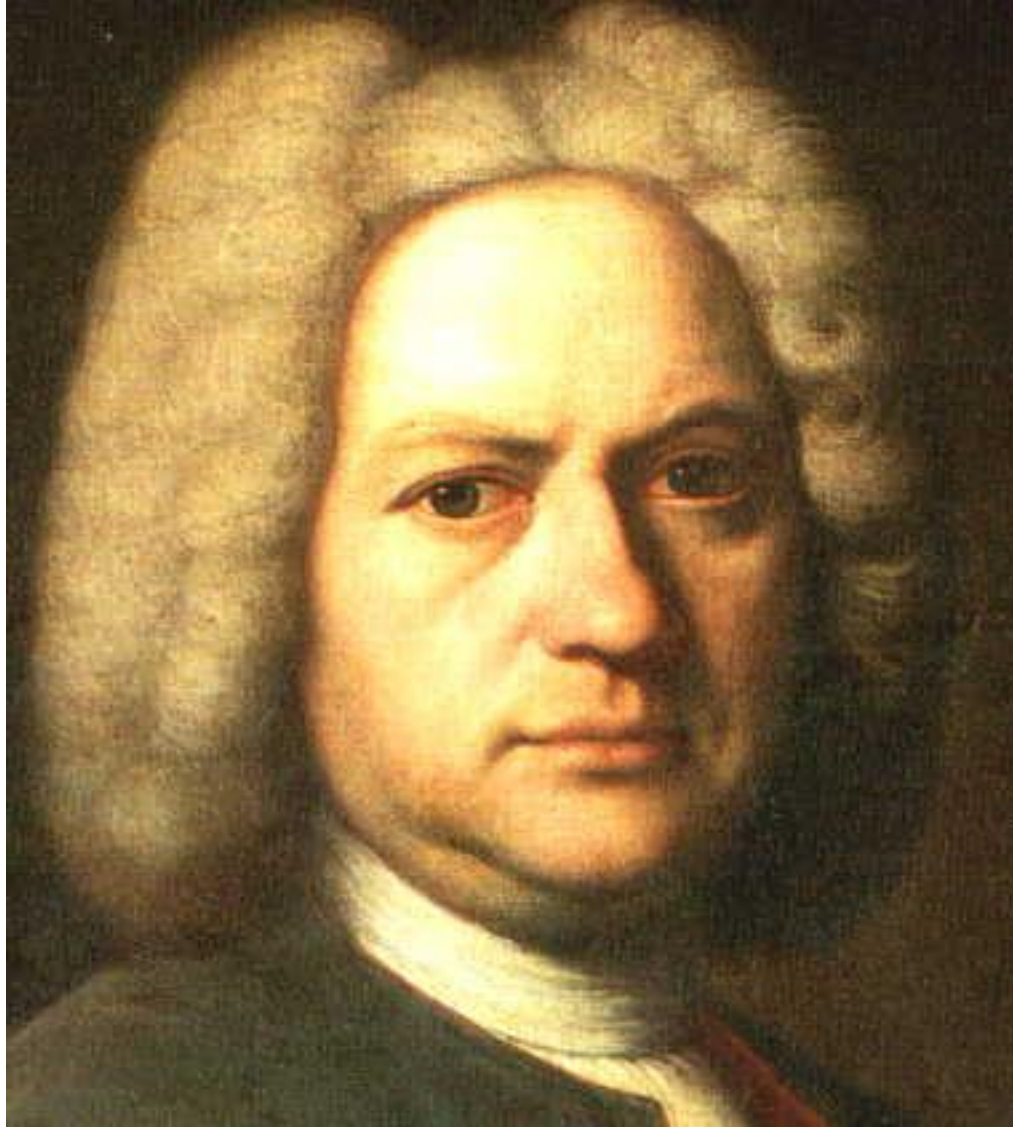
Weimar: 1714-1717

- Veel orgelmuziek,
- cantates (religieus en wereldlijk)
- Klavierwerken:

Chromatische fantasie voor clavecimbel

<https://www.youtube.com/watch?v=XmS7iARk54M>

Anhalt - Cöthen

Anhalt-Cöthen: 1718-1723

- Géén religieuze muziek (verboden in de kerk)
- Heel veel instrumentale muziek, zoals
 - Vioolconcerten
 - Partita's (suites) voor viool en cello solo
 - Wohltemperiertes Klavier
 - Orkestversie van Brandenburgse concerten
 - + voorbeeld

Leipzig 1723-1750 (†)

Leipzig

- Veel religieuze muziek :
- Verscheidene *jaargangen* cantates
- Passionen:
 - naar Evangelist Johannes 1724 - 1739
vijf steeds klankrijker versies
 - naar Evangelist Mattheüs 1729 - 1736
- na 1736 geen belangrijke veranderingen meer
- Laatste uitvoering tijdens Bachs leven: 1742

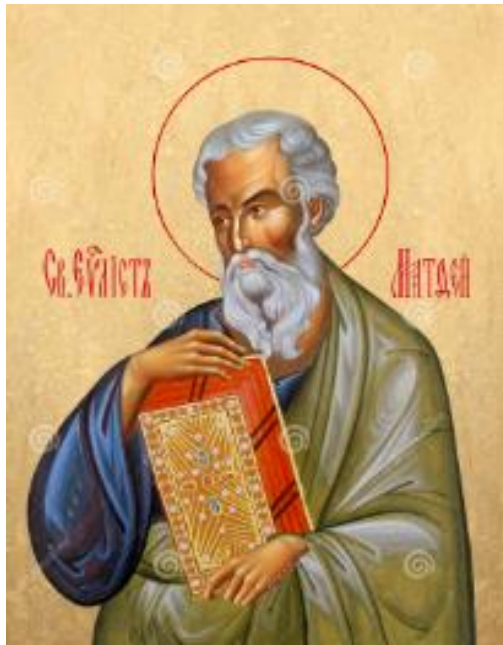
Passiemuzieken bestonden al langer

- op Goede Vrijdag eerst: voorlezen evangelie
- Later: zing-sprekend verteld → afgewisseld met koraalzang door gemeente →
- Echte Passiemuziek op teksten:
- Meest bekende tekst die van *Brockes*:
- leende uit meerdere evangeliën, combinatie met vrije poëzie
deze werd door Keiser, Telemann en Händel op muziek gezet. Telemann voerde in 1717 zijn Brockes Passion uit in Leipzig!

De tekstschrijvers

(Bach koos uitdrukkelijk voor één evangelietekst)

- Mattheüs evangelist

C.F. Henrici
(= Picander)
geen plaatje
gevonden...

J.S. Bach

Meerdere soorten teksten

- 1. Belangrijkst: de Bijbeltekst:
het Lijdensverhaal volgens Mattheüs
- 2. koralen: geloofsliederen, vaak uit de tijd van Maarten Luther, op oude melodieën, die veel kerkgangers in die tijd kenden.
- 3. Tekst van een handeling, vaak door het volk (turba) of een groep (discipelen, hogepriesters)
- 4. Soli in het verhaal: bijvoorbeeld Jezus (basstem van een volwassen man, -bijna- altijd begeleid door strijkers)

Meerdere soorten teksten (2)

- Het Bijbelverhaal wordt verteld door de
 - Evangelist: een zanger met de gewone hoge stem van een volwassen man: tenor
 - Hij wordt begeleid door maar een paar instrumenten (het basso continuo):
klavecimbel (of orgel) en
violoncello (al dan niet samen met contrabas)
- Dit noemt men *recitativo secco*

voorbeelden uit de Matthäus Passion

Voor het beluisteren van de voorbeelden die hierna volgen is de uitvoering van

De Nederlandse Bachvereniging uit 1914 gebruikt.

U treft steeds de verwijzing naar deze uitvoering op internet aan, mét de tijden van begin en einde van het betreffende voorbeeld.

Dit is een voorbeeld van het: “recitativo secco”

<https://www.youtube.com/watch?v=ZwVW1ttVhuQ>

tijden nog toevoegen

Evangelist.

Jesus diese Rede vollendet hatte, sprach
den Jüngren:

Nr. 2.

Evangelist.

En het geschiedde, toen Jezus al de-
den geëindigd had, dat Hij tot Zijne di-
zeide:

Meerdere soorten teksten (3)

- 3. Het persoonlijke Recitatief + Aria:
- Hier wordt de handeling even onderbroken en stop gezet:
- In het recitatief blik de zingende persoon even terug op wat er zojuist gebeurd is of wat de stemming van het moment is.
- De erop volgende aria geeft de persoonlijke reactie van de gelovige weer, heel menselijk.

Meerdere soorten teksten (3)

recitativo accompagnato:

regel voor regel voorgedragen, begeleid door de instrumenten die ook de erop volgende aria begeleiden

<https://www.youtube.com/watch?v=ZwVW1ttVhuQ>

tijden nog toevoegen

Nr. 9.	<i>Eine Stimme (Alt).</i>	Nr. 9.	<i>Een Stem (Alt).</i>
	Re z i t a t i v.		R e c i t a t i e f.
	Du lieber Heiland du, Wenn deine Jünger töricht streiten, Dass dieses fromme Weib Mit Salben deinen Leib Zum Grabe will bereiten; So lasse mir inzwischen zu, Von meiner Augen Tränenflüssen Ein wasser auf dein Haupt zu giessen.		Gij lieve Heiland, Gij, Als Uw discipelen dwaas'lijk strijden, Wijl deze vrome vrouw Met zalf Uw lichaam Ten grave wil bereiden; Laat Gij mij dan intussen toe, Van mijner ogen tranenstromen Een zalve over Uw hoofd te gieten.

Aria: ingewikkelder opbouw

<https://www.youtube.com/watch?v=ZwVW1ttVhuQ>

tijden nog toevoegen

- *Da capo* aria komt het meest voor:
- Instrumentale inleiding met vaak solo voor één of meer instrumenten, daarna
- Eerste gezongen gedeelte (vaak: eerste zin) wordt herhaald, ook stukjes van een paar woorden.

Buß und Reu

knirscht das Sündenherz

entzwei

Boete en berouw

rijt het zondig hart uiteen,

dan:

Opbouw (da capo) aria (2)

Tweede gedeelte (vaak: tweede zin):

daß die Tropfen	dat de druppels van mijn tra-
meiner Zähren angenehme	nen, aangename specerij,
Spezerei,	trouwe Jezus, voor U worden.
treuer Jesu, dir gebären.	

- met andere melodie en andere invalshoek in de tekst, maar wel weer:
- Herhaling, ook van gedeelten van de zin.
- Dan: Da capo= hernemen van het begin af:

Opbouw (da capo) aria (3)

weer klinkt de instrumentale inleiding, daarna nogmaals

- het eerste gezongen gedeelte, met minder vaak herhaling,

Buß und Reu
knirscht das Sündenherz
entzwei

Boete en berouw
rijt het zondig hart uiteen,

waarna

- de “in”leiding tot slot als “uit”leiding klinkt.

Tot slot de bijzondere koren

- De grote koraalfantasieën, waarmee de Passie opent en afsluit in het Eerste en het Tweede deel. Openingskoor:
- Groots van opzet: twee koren, zowel in zang als in instrumenten, dus twee orkesten!
- In het Openingskoor ook nog een derde koor voor koraal “O Lamm Gottes unschuldig”.
- Bijbeltekst zó belangrijk voor Bach, dat hij die met rode inkt schreef in het prachtexemplaar van zijn partituur uit 1736

Graven - turch - Harn.

Handwritten musical notation on the left side of the page, consisting of several staves with notes and clefs. The notation is dense and appears to be a vocal or instrumental part.

Evang. und halt

mum - Apollin

und sprach

Ihu

Gib die

A long line of handwritten musical notation at the very bottom of the page, possibly a continuation or a separate part.

Het openingskoor

- Klaagzang "Dochters van Jeruzalem / Sion" gebaseerd op bijbeltekst Lukas 23: 28:
De schare trouwe vrouwelijke volgelingen
- Hooglied (oude testament): de Bruid zoekt haar Bruidegom en roept de "Dochters van Sion" op haar te helpen zoeken
- Passiemystiek: de "Dochters van Sion" worden met de kruisiging in verband gebracht
- Picander verbindt hier het Oude en Nieuwe Testament

Openingskoor (2)

- Picander interpreteert de verhouding tussen Christus en zijn kerk als een liefdesverbintenis
- Sion, de Dochters van Sion en de Gelovige Ziel vertegenwoordigen de gelovigen als groep (ook de kerkgangers) en als individu.
- In dialogen: gesprek “met zichzelf”

Piëtisme en Lutherse mystiek

- Eind 16^e eeuw: toenemend bezwaren tegen steeds rationeler benadering van Luthers leer
- Opkomst van het *piëtisme*:
 - persoonlijke ervaring en
 - toewijding aan naleving van de Christelijke waarden werd belangrijker.

Lutherse mystiek

- toenemend waardering voor Lutherse mystiek:
 - teruggrijpend op Middeleeuwse liefdesproza: streven naar vereniging met
 - De onbereikbare geliefde (namelijk Jezus)
 - Dit is de “bitterzoete Liefde” (dubbel: opwekkend en tegelijkertijd verdrietig)
- welke tot wereldse liefdespoëzie leidde (met een lijn naar het Bijbelse Hooglied)

Lutherse mystiek (2)

Liefde

is de kern van de Lutherse Passie-theologie:
van daaruit: mystieke beeldspraak in combinatie
met wereldse liefdeslyriek:

Kruisiging als Afscheid én Verlossing:
onverdiende genade en vreugdevolle verzoening
Voor de Lutherse gelovige in die tijd (Barok) en in die
regio (Leipzig) is de Passiegeschiedenis emotioneel:

ook de kern van de Matthäus Passion:

Berouw, Vreugde en (bitterzoete) Liefde

Vaak in teksten een tegenstelling

Schuld \leftrightarrow Hoop

Centrale begrippen:

Liefde Geduld en Lijden

mystieke metaforen in verscheidenene aria's

- Dochters van Zion – Jezus als bruidegom

“Ach , nun ist mein Jesus hin!”

“Ich will Dir mein Herze schenken”

“Können Thränen meiner Wangen”

(als uiting van zinnelijke liefde voor Jezus)

- “Jesus hat die Hand” : Kruisiging als omhelzing
- Neigen van het hoofd, als wilde Hij de mensheid een kus geven als uiting van liefde

Met verbazing en ontzetting toekijkend

de gelovige zielen

[ook: de kerkgangers]

(Koor 2)

<https://www.youtube.com/watch?v=ZwVW1ttVhuQ>

tijden nog toevoegen

Koor 1 [**Dochters van Sion**]

Kommt ihr Töchter helft mir klagen.

Sehet

den Bräutigam,

Seht ihn

als wie ein Lamm,

Sehet

seht die Geduld,

Seht

auf unsre Schuld.

Sehet ihn aus Lieb' und Huld

Holz zum Kreuze selber tragen.

Koor 2 [**De gelovige zielen**]

—wen?—

—wie?—

—was?—

—wohin?—

Koraal door Koor 3 (jongens/kinderkoor) (Sopranen) [**onschuldige kinderen**]

O Lamm Gottes, onschuldig

Am Stamm des Kreuzes geschlachtet,

Allzeit erfund'n geduldig,

Wiewohl du warest verachtet,

All' Sünd' hast du getragen,

Sonst müssten wir versagen.

Erbarm' dich unser, o Jesu!

Wat hier gebeurt

- Klaagzang van de dochters van Sion [koor 1]
onderbroken door interrupties van
het koor van de gelovige zielen [koor 2]
én [onschuldig, want kind]
het kinder- (jongens)koor, dat de koraal
“O Lamm gottes onschuldig”
daar doorheen zingt

Voorbeelden

<https://www.youtube.com/watch?v=ZwVW1ttVhuQ>

tijden nog toevoegen

- aria: “Blute nur” (sopraansolo):

klinkt meteen nadat Judas heeft aangeboden om Jezus te verraden, zonder voorafgaand recitatief : een schokeffect

Blute nur, du liebes Herz!

Ach, ein Kind, das du erzogen,

Das an deiner Brust gesogen,

Droht den Pfleger zu ermorden,

Denn es ist zur Schlange worden.

Bloed nu maar, o moederhart,

Ach, een kind dat gij hebt grootgebracht,

dat eens aan uw borst heeft gelegen,

dreigt nu zijn Heer te gaan vermoorden

want het is tot slang geworden.

Aan het eind is het kronkelen van de slang te horen

“Ich bin’s, ich sollte büßen”

<https://www.youtube.com/watch?v=ZwVW1ttVhuQ>

tijden nog toevoegen

- Koraal door beide koren (= iedereen!)
- Als reactie op het aangekondigde verraad door Judas: het klinkt als zijn bekentenis

Ich bin’s, ich sollte büßen,

An Händen und an Füßen

Gebunden in der Höll’;

Die Geißeln und die Banden

Und was du ausgestanden,

Das hat verdienet meine Seel’

Ik ben het, ik zou moeten boeten,

aan handen en voeten

gebonden in de hel.

Want de boeien en de geselslagen

en alles wat Gij hebt gedragen

droeg Gij, o Heer, om mij.

deze koraal:

- Hier nemen alle gelovigen (inclusief de kerkgangers) deel aan de boetedoening:
- De tekst is gezet op een oude bekende melodie en kon meegezongen worden tijdens de uitvoering

Persoonlijk recitatief:

“Wiewohl mein Herz in Tränen schwimmt”

Nadat Jezus het brood heeft gebroken en in de wijn gedoopt volgt dit persoonlijke recitatief en Aria. Een dochter van Sion zingt

- *bedroefd* omdat “haar” Jezus afscheid neemt
- *blij* om wat hij geeft: zijn vlees en bloed

begeleid door twee liefdesobo's en orkest 1

“Wiewohl mein Herz in Tränen schwimmt”

<https://www.youtube.com/watch?v=ZwVW1ttVhuQ>

tijden nog toevoegen

Wiewohl mein Herz in Tränen schwimmt, Daß Jesus von mir Abschied nimmt, So macht mich doch sein Testament erfreut:	Hoewel mijn hart bedroefd is nu Jezus van mij afscheid neemt ben ik toch blij om wat Hij mij
	geeft:
Sein Fleisch und Blut, o Kostbarkeit, Vermacht er mir in meine Hände, Wie er es auf der Welt mit denen Seinen, Nicht böse können meinen, So liebt er sie bis an das Ende.	Zijn vlees en bloed, waarin Hij leeft, laat Hij na in mijn handen. Zoals Hij op aarde steeds de Zijnen omringde met een goedheid zo groot, Zo heeft Hij hen nu lief tot in de dood.

“Ich will dir mein Herze schenken”

Dezelfde sopraan (Dochter van Sion) belijdt nu haar persoonlijke gevoel, haar grote liefde voor Jezus

Aria (Sopraan, 2 hobo's d'amore)

Ich will dir mein Herze schenken,
Senke dich, mein Heil, hinein,
Ich will mich in dir versenken,
Ist dir gleich die Welt zu klein,
Ei, so sollst du mir allein
Mehr als Welt und Himmel sein.

Ik wil U mijn hart geven
O Heer, vervul het van U.
Ik wil slechts vanuit U leven
en helemaal opgaan in U.
En is deze wereld misschien te klein,
dan zult Gij voor mij hemel en aarde zijn.

Begin deel II: orkest 1 en koor 2 met altsolo:

“Ach, nun ist mein Jesus hin”

- “Mein Jesus” –de bruidegom van deze dochter van Sion
- Als in het openingskoor:
gesprek met de gelovige zielen,
die haar ontzet en niet begrijpend aanhoren

Aria (Alt, Koor II)

Alt: Ach, nun ist mein Jesus hin!

Alt: Ach, nu is mijn Jezus heen!

Chor II: Wo ist denn dein Freund hingegangen,
O du Schönste unter den Weibern?

Koor II: Waar is uw Vriend dan heengegaan,
o gij schoonste onder de vrouwen?

Alt: Ist es möglich? Kann ich schauen?

Alt: Is het mogelijk dit te aanschouwen?

Chor II: Wo hat sich dein Freund hingewandt?

Koor II: Waar is uw Vriend dan heengegaan?

Alt: Ach mein Lamm in Tigerklauen!
Ach! wo ist mein Jesus hin?

Alt: Ach, mijn Lam in tijgerklauwen,
ach, waar is mijn Jezus heen?

Chor II: So wollen wir mit dir ihn suchen.

Koor II: Dan willen wij Hem met u zoeken.

“Erbarme dich”

als Petrus beseft, dat hij Jezus 3 x verloochend heeft, volgt deze bedroefde aria, waarin de pizzicati van de bas het druppelen van de tranen laat horen.

“Gib mir mein Jesum wieder!”

- Als Judas beseft, dat hij Jezus de dood heeft ingejaagd en gooit zijn zilverlingen weg
heftige aria!

voorbeelden (vervolg)

koraal: “Wie wunderbarlich ist diese Strafe”

recitatief: “Er hat uns allen wohl getan”

(sopraan, 2 oboi da caccia) en

aria: “Aus Liebe will mein Heiland sterben”

(sopraan, fluitsolo en 2 oboi da caccia)

voorbeelden (vervolg)

koraal: “O Haupt voll Blut und Wunden”

melodie meerdere malen gebruikt, steeds aangepast aan de tekst ter plaatse.

recitatief: “Ja freilich” en aria “Komm süßes Kreuz”

(over de viola da gamba hierin: https://www.youtube.com/watch?v=5_SOIMHYeu4)

recitatief: “Ach Golgotha” en aria: “Jesus hat die Hand”

Voorbeelden (vervolg)

Het slot-recitatief:

“Nun ist der Herr zur Ruh’ gebracht”

door 2 koren, ieder eigen tekst, afgewisseld met solisten, van laag naar hoog:

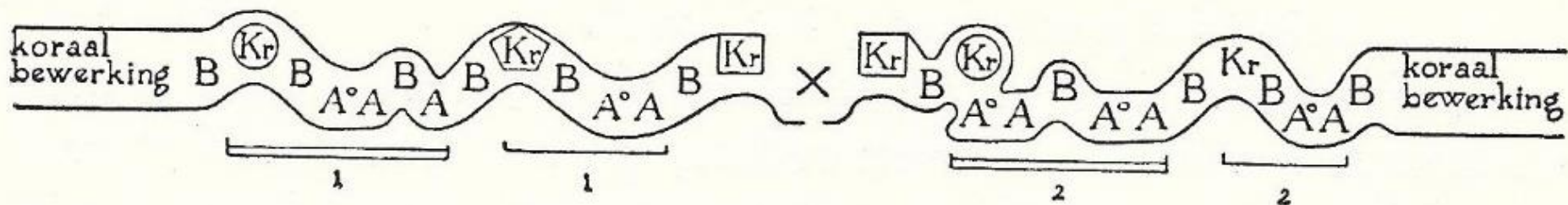
Bas, tenor, alt en sopraan, ieder met een citaat uit een eerdere tekst. Gevolgd door het slotkoor

waarin de beide koren zich verenigen

Hans Brandts Buys (1950)

We kunnen de vorm van de Mattheuspassie ook nog van een andere kant benaderen. Men zegt zo vaak dat Bach de koralen en aria's als een guirlande om het Bijbelverhaal heeft gevlochten.

Welnu, laten we dat inderdaad eens doen. We krijgen dan voor het eerste deel het volgende resultaat:

B = Bijbel, kr = koraal, (kr) = melodie „Herzliebster Jesu”,
[kr] = melodie „O Haupt”, A° = Arioso, A = Aria. X in het midden is het Christuswoord: „Wahrlich, ich sage dir”, dat Bach in het centrum van het eerste deel plaatste.

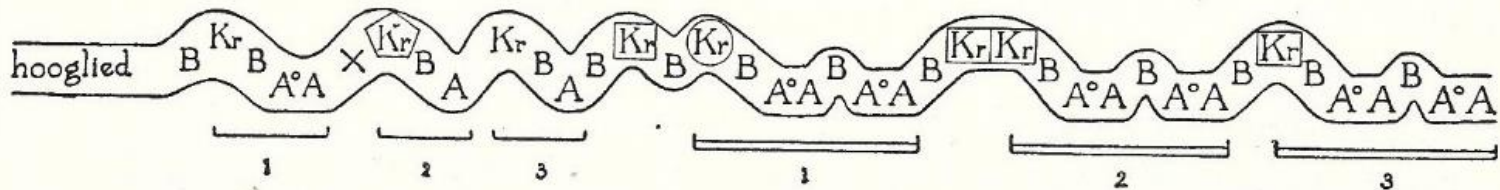
Brandts Buys (2)

We tellen nu aan weerszijden van het centrum 3 koralen ($1 \times$ Herzliebster Jesu, $1 \times$ O Haupt en $1 \times$ een ander koraal) en 3 aria's; links 2, rechts 3 arioso's; links 6, rechts 5 Bijbelteksten. Dat maakt aan weerszijden 14 stukken plus een grote koraalbewerking, in totaal 29 stukken plus de twee grote koraalbewerkingen (Herinner U, dat 14 Bach moet symboliseren volgens kabbalistische inzichten). We merken bovendien op dat – afgezien van de twee koralen aan weerszijden van het centrum – rechts en links op gelijke wijze zijn gearrangeerd, nl.: B-Kr-(B)-A⁰-A-B-(A⁰)-A-B-Kr-B-A⁰-A-B.

Brandts Buys (3)

Links ontbreekt een arioso, rechts een Bijbelstuk. We kunnen deze reeks splitsen in een grote en een kleine cyclus. De grote: $B - (\text{kr}) - B - A^0 - A - B - A^0 - A$ heeft één koraal (Herzliebster Jesu) en tweemaal vrije teksten. De kleine reeks: $B - K_r - B - A^0 - A - B$ heeft een koraal (beide keren een ander) en éénmaal een vrije tekst.

Nu doen we hetzelfde met het tweede deel.

X geeft hier het centrum van het gehele werk aan, het Christuswoord: „Du sagest's, doch sage ich euch". We zien hier driemaal de kleine reeks aan het begin en daarna driemaal de grote. De tweede kleine begint met „O Welt", net als de eerste kleine van het eerste deel, de beide andere met een ander koraal, evenals de

Brandts Buys (4)

tweede kleine in het eerste deel. De eerste grote reeks begint met „Herzliebster Jesu”, net als de beide grote reeksen in het eerste deel, de beide volgende met „O Haupt”.

Enige symmetrie is hier niet te ontdekken, wel een paar bijzonderheden: het aantal stukken rechts van het centrum is 33, het aantal jaren dat, naar men aanneemt, Christus op aarde heeft ver-toefd. Het 13de stuk rechts is de aria „Aus Liebe”, het 13de stuk daarna „und verschied”. Beide hebben bij uitstek betrekking op Christus. Het getal van Christus is 13 (Denk aan 13 maal het passagliathema in het Crucifixus, het centrumstuk van het Credo uit de grote mis). Het aantal Bijbelteksten in het eerste deel, afgezonderd van het centrale Christuswoord, is 13, het aantal Bijbelteksten in het tweede deel, afgezonderd van het centrale Christuswoord, 3 en 13. Het totale aantal (met uitzondering dus van de beide

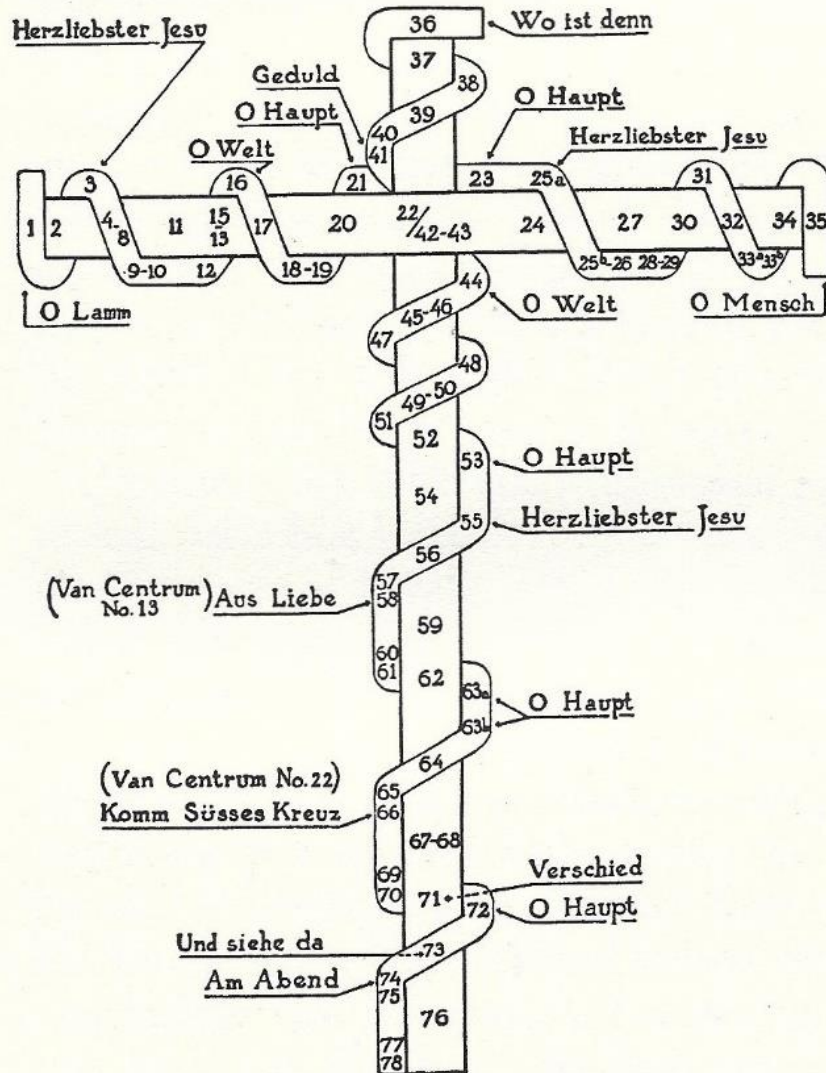
Brandts Buys (5)

evenals Dürer dat in een van zijn schilderijen gedaan heeft. De dwarsbalk wordt begrensd door de beide grote koraalbewerkingen „O Lamm” en „O Mensch”, de staande balk wordt afgesloten door het Hooglied. Aan weerszijden van Christus’ hoofd staan twee verzen van het koraal „O Haupt”, er vlak boven bevindt zich de aria „Geduld”, er onder het koraal „Wer hat dich so geschlagen, mein Heil” met de voor iedereen onvergetelijk gezette regel: „Von Missetaten weisst du nicht”.

De grootsheid en waarheid van het opgeroepen beeld vervult mij met de diepste bewondering en eerbied voor de mens die dit kon concipiëren en die op zulk een intense wijze in muzikale vormen zijn Geloof kon belijden. Een beeld in de vierde dimensie opgetrokken, dat normaal slechts langs transcendente weg aan de hoorder voelbaar zal worden.

Brandts Buys (6)

Ik heb lang gearzeld, voor ik mijn gedachten en vermoedens aan-

gaande de kruisvormige opbouw van Bachs Mattheuspassie aan het papier toevertrouwde, en nog langer voor ik besloot tot publicatie van deze gedachten. Hoezeer ik echter ook getracht heb, bezwaren tegen dit beeld aan te voeren en er zwakke plekken in aan te tonen, het is mij niet gelukt. Steeds meer raak ik ervan overtuigd dat Bach bij de vorming van zijn grote passiemuziek dit beeld voor ogen heeft gestaan.

Brandts Buys (7)

Theologen en kabbalisten zullen aan het beeld waarschijnlijk veel meer bijzonderheden kunnen ontdekken dan een musicus. Laten zij niet aarzelen, de uiterste consequentie van deze enorme conceptie aan te tonen. Die moet er zijn. In dit beeld moet alles op zijn plaats staan en op die plaats betekenis hebben.

Verschillende uitvoeringen

Uitvoering Ned. Bach Vereniging Naarden 2014, o.l.v. Jos van Veldhoven:

<https://www.youtube.com/watch?v=ZwVW1ttVhuQ>

Uitvoering Ned. Bach Vereniging Naarden 1957, o.l.v. Anthon van der Horst:

<https://www.youtube.com/watch?v=QHp-t-kL8pc>

Uitvoering Willem Mengelberg 1939:

https://www.youtube.com/watch?v=zayss_RBkj8

- J.S. Bach: Matthäus Passion in der Berliner Fassung 1829 von Felix Mendelssohn Bartholdy (14.4.2022)

<https://www.youtube.com/watch?v=dtSxaT7aerk>

- De Missie van Reinbert:

<https://www.2doc.nl/documentaires/2017/04/de-matthaus-missie.html>

De hertaling door Jan Rot, een voorbeeld (1)

23 23 Koraal Koor I & II
Ze zouden voor hem sterven,
maar waarom strijdt hij niet?!
Hun offerschaal aan scherven,
hun koninkrijk failliet.
Zo'n Petrus die vertedert,
maar leeft in schone schijn.
Pas hij die zich vernedert,
zal eens de hoogste zijn.

HOF VAN GETHSEMANE

24 24 Verteller
Aan de berg lag een tuin waar ze vaker kwamen,
Hof van Gethsemane. Ooit bad hier koning David.
Jezus
Drie man gaan mee, de rest wacht hier en blijft bij Maria.
Verteller
Ondanks zijn getrouwen
—Johannes, Petrus en Jakobus—
werd de troosteloosheid hem te machtig
en hij smeekte zijn vrienden:
Jezus
Nooit is angst zo levensgroot

als voor de dood.
Sta mij bij en waak hier met mij.

25 25 Recitatief Tenor I met Koor II
Paniek! De angst belaagt hem nu fysiek.
Hij ziet het Kwaad nu recht in het gelaat...
Koor II
Hoogmoed en hebzucht, afgunst en onkuisheid...
Tenor I
Hij gaat voor ons nu door de hel,
hier is geen troost of metgezel.
Koor II
Ach, walm van gramschap, gulzigheid en traagheid...
Tenor I
Het vuur, waar hoop en liefde kwijnen...
Hij biedt het hoofd aan helse pijnen.
Koor II
Hij wil de mensheid van haar schuld bevrijden,
door zelf te lijden.
Tenor I
Ach, als Verzoendag, groot festijn!
Eén bok, met schuld en vloek geslagen,
bespuugd met zonden en met plagen,
verjoeg men, verjoeg men voor dood in Gods woestijn!

De hertaling door Jan Rot (2)

26 26

Aria Tenor I met Koor II

Hoe kan één man alleen dit dragen?

Koor II

En een voor een voor een voor een,

Hij roept ons een voor een voor een.

Tenor I

‘Kom tot mij, schoon je lei, wees schuldenvrij

Mijn lijden eindigt in verblijden.’

Koor II

Los haat, nijd, kwaad, strijd, roof, moord op
in een heilig hart vol zacht geloof.

Tenor I

Hoe kan een man alleen dit dragen?

Koor II

En een voor een voor een voor een...

Hij roept ons een voor een voor een...

27 27

Verteller

Hij deed drie, vier passen, viel,
knielde met gebogen hoofd
en smeekte in gebed:

Jezus

Mijn vader, u kan het,

Neem deze beker weg van mij.

Niet om wat ik wil... uw wil geschiede.

28 28

Recitatief Bas II

Hij weet hoe eerder op een berg als deze,
een oude man, geloofsgedwongen,
zijn eigen jongen als offerlam kreeg aangewezen.
Het kind lag klaar, het mes...

en toen riep God hem en vertelde
dat hij de proef buitengewoon goed had doorstaan...
Zal God zich melden?

Of sterft de Vader door zijn zoon?

29 29

Aria Bas II

Wijs de weg echt te geloven.

Wijs de rechte weg naar boven.

Drink ik zo zo'n beker leeg.

Wijs dan! Wijs dan!

Welke instrumenten? Bij strijkers opvallend

- Viola da gamba: https://www.youtube.com/watch?v=5_SOIMHYeu4

Verschillen tussen viola da gamba en violoncello:

<https://www.youtube.com/watch?v=vosK-NKq9FQ>

Barokcello: :

<https://www.youtube.com/watch?v=ZO88Ydj-S9k>

Violone: <https://www.youtube.com/watch?v=S3-nAWn2EH8>

viola da gamba en violoncello, zichtbare verschillen

blaasinstrumenten

- Blokfluiten:
<https://www.youtube.com/watch?v=NOtxQ5ZdgDQ>
- Traverso:
<https://www.youtube.com/watch?v=aZfw8eAKCQc>
- Barokhobo:
<https://www.youtube.com/watch?v=mIKnYBO1Cm4>
- Oboe d'amore:
<https://www.youtube.com/watch?v=sQgNgs5EzaQ>
- Oboe da caccia: <https://www.youtube.com/watch?v=cPvpyl-bmEM>

oboe d'amore en oboe da caccia

Belangrijkste bron naast de partituur:

Uitgeverij Balans 2010

ISBN 9789050188999

De Nederlandse Bachvereniging

DE GEHEIMEN
VAN DE MATTHÄUS-PASSION

Ambacht en mystiek van een meesterwerk

Onder redactie van Pieter Dirksen